

Oponentský posudek diplomové práce

Název práce: Děti v náhradní rodinné péči homosexuálních osob

Autorka práce: Bc. Nikola Fialová

Obor studia: Etika v sociální práci

Předložená diplomová práce je pokusem zdůvodnit, proč by měla být legalizována adopce dětí homosexuálním párem žijícím v registrovaném partnerství; adopce se týká dětí nacházejících se v ústavní péči. Ve svém pokusu o zdůvodnění se autorka rozhodla „inspirovat (...) etikou a morálkou, jež jsou tu od nepaměti a jsou obecně přijaty společností.“ (s. 7). V závěru práce autorka předkládá své hodnotící stanovisko: „Když se (...) podíváme na etiku a morálku a jejich výklad, nalezneme (...) velmi pádné důvody pro přijetí novely zákona – tedy [zákona] o adopci homosexuálními partnery, kteří jsou spolu v registrovaném partnerství.“ Podle autorky patří k těmto velmi pádným důvodům „především to, že pár (...) dokáže [svou] potřebu [dítěte] zdůvodnit, a tak jak říká etika, (...) toto jednání nemůže být neetické, nemorální.“ (s. 70).

Mým úkolem jako oponenta je poukázat především na jazykové (3), formální (2) a obsahové (1) nedostatky předložené práce, začnu obsahovými:

(1) Autorka deklaruje, že se inspirovat etikou a morálkou, 3. kapitole nazývá „Etika a morálka jako metody výzkumu“. Na začátku této kapitoly (3.1–3.2) však kompilačním způsobem prezentuje z větší části jen různé definice „etiky“ a „morálky“, které prokládá svými tvrzeními a otázkami, aniž by jednoznačně obhájila svůj etický přístup, na kterém svá tvrzení zakládá; svůj výklad etiky a morálky volně přizpůsobuje kompilovaným úryvkům, aniž by kriticky rozlišovala zdroje. Na jednu stranu se zdá, že autorka se hlásí k etickému relativismu („Co někde mohou považovat za normální a morální, jinde [jsou] to chování a činy neslušné, špatné.“ s. 57), na druhou stranu ale už v úvodu kategoricky tvrdí, že etika a morálka „jsou tu od nepaměti a jsou obecně přijaty společností“ – není to rozpor? Jaká „etika“ a jaká „morálka“ jsou tu od nepaměti? V závěru autorka shrnuje: „Jako hodnotící metody celé (...) diskuse byly mimo jiné nastaveny etika a morálka. Mnoho lidí se při jakýchkoliv sporech odvolává těchto dvou termínů, jsou společností přijat[é].“ (s. 69).

Hlavní etická teze autorky zní: Jestliže dotyčný pár dokáže svou potřebu po dítěti zdůvodnit, pak nemůže být jednání páru nemorální. Platí tedy, že kdokoli cokoli dokáže (přesvědčivě) zdůvodnit, nemůže jednat nemorálně? Autorka o potřebě dítěte uvažuje jako o „právu na dítě“ (s. 35). Na jednu stranu tvrdí, že „toto právo“ by měl mít každý člověk, nicméně podle autorky „toto právo by mu mělo být odebráno“, bude-li „k dětem hrubý“ apod. (tamtéž, část 2.2.1 je nazvána „Právo na dítě jako základní lidské právo“). V této souvislosti vzniká otázka: kdo by měl „nehodným lidem“ toto základní lidské právo odebrat? Stát? Není však stát, který „odebírá“ základní lidská práva, státem totalitním? Na druhou stranu však autorka už na začátku části 2.2.1 tvrdí, že toto právo „není nikde [zákonem] definováno“ (s. 35) a v závěru píše: „Právo na dítě není právo, které by bylo kdekoliv závazně definováno.“ (s. 69). Autorka tento klíčový rozpor řeší kondicionálně: „Pokud má někdo právo na dítě“, pak „by také hlavně dítě [mělo] mít svá práva a ta by měla být v souladu s jeho nejlepším zájmem.“ (s. 36). Navzdory tomu však ve 4. kapitole autorka opět tvrdí: „[k]aždý by toto právo ve svém životě mít měl“ (s. 66). V této souvislosti si dovoluji upozornit, že uvažované „právo na dítě“ je nesmysl, jedná se o domnělé právo. I sama autorka uznává: „Vždy je důležité si uvědomit, že dítě je již před svým narozením považováno za subjekt, ne objekt.“ (s. 45). Proto je třeba zdůraznit: Nikdo ve skutečnosti nemá, ani plodné páry nemají, na dítě žádné (přirozené) právo. Dítě není objektem, nýbrž subjektem práv! (srov. s. 38).

Z dosud uvedeného vyplývá, že každé domnělé „právo mít/vychovávat dítě“ je v rozporu s nezczitelnou důstojností dítěte – a proto platí základní negativní povinnost: Dítě nesmí být nikdy a za žádných okolností chápáno jako objekt jakékoli potřeby, nároku či práva. Autorka však v závěru píše (volně parafrázuji): Nemůže být etické bránit tomu, kdo vidí své štěstí v tom, adoptovat dítě z ústavní péče (s. 70). Takový zákaz nebránit instrumentalizaci dítěte (stát se objektem štěstí toho, kdo ho chce adoptovat) by, myslím, mohl být zdůvodněn jen v rámci nějaké etiky, která by dítěte instrumentalizovala (a tak zbavila důstojnosti) – taková etika by však byla v rozporu s tím, co autorka požaduje v závěru: K dítěti se musíme „chovat jako k dítěti a ne jako k věci“ (s. 70).

Autorka tyto zjevné rozpory řeší požadavkem, aby dítě „mělo 100% možnost vyjádřit se svobodně, bez toho aniž by na něj byl vytvářen nátlak a jeho vyjádření by mělo mít tu největší váhu.“ (s. 66). V závěru tvrdí: „Nejlepší zájem dítěte zjistíme tak, že jej budeme poslouchat.“ (s. 69). Bezesporu je velmi důležité vnímat potřeby dítěte, správně chápat vše, co se nám (i neverbálně) snaží sdělit, ponechat mu dostatek svobody – a správně mu „naslouchat“. Je však otázka, nakolik je rozumné dávat dětským vyjádřením největší váhu. Každý kdo vychovával nebo vychovává děti, ví, že mnohdy děti nevědí, co je pro ně skutečně dobré. Proč? Protože nemají ještě správné poznání a dostatek zkušenosti. Stačí uvést příklad se sladkostmi a počítačovými hrami. Je tedy moudré, aby v navýsost závažné otázce adopce, mělo největší váhu vyjádření dítěte? Má k tomu správné poznání a dostatek zkušenosti? Představme si dvouleté dítě, které z nějakých důvodů ztratilo své rodiče, otce a matku. Žije v ústavní péči. Je mu odepřen život s otcem a matkou. To je pro dítě přirozeně trauma. A nyní se má toto traumatizované dítě samo rozhodnout, zda jako náhradu za otce a matku přijme dva muže či dvě ženy. Je dvouleté dítě vůbec schopné, uvědomit si závažnost a důsledky takové volby?

(2) Z formálního hlediska považuji za největší nedostatek nejednotně definovaný cíl: V úvodu autorka definuje cíl (s. 7), který však hned na další stránce doplňuje (s. 8), v závěru však definuje cíl potřeby ještě jinak a hned v dalším odstavci píše o „dalším cíli“ (s. 69). Čtenář je tedy zmaten. Který cíl je ten správný? Anebo má práce více cílů?

Co se týká metody, autorka v úvodu píše, že „etika a morálka“ jsou „hodnotící metody“, s jejichž pomocí vyhodnocuje společenskou diskusi na dané téma (s. 6-7), celou 3. kapitolu nazývá „Etika a morálka jako metody výzkumu“ a v závěru – jak bylo již výše uvedeno – potvrzuje: „Jako hodnotící metody celé (...) diskuse byly mimo jiné nastaveny etika a morálka.“ (s. 69). To, co autorka označuje jako metodu, však není přísně vzato metodou k dosažení cíle, resp. cílů, nýbrž volbou odborného hlediska (a jak jsem výše ukázal, volbou nediferencovanou, difúzní). Adekvátní popis metody, tj. způsobu, jak dosáhnout cíle, resp. cílů práce, není v úvodu práce přítomen. Logicky uvažující čtenář by očekával, že v úvodu práce nejdříve dojde ke stanovení jednoho cíle, a následně k (alespoň stručnému) popisu způsobu, jak má cíle být dosaženo.

Po formální stránce dále čtenáře překvapí, že větší část jednoho z posledních odstavců závěru (2. odst., s. 70) je zkopírována z předchozího textu (3. odst., s. 54), avšak ne celá! Poslední věta končí v polovině... Z celkového hlediska budí práce dojem uspěchanosti a nekonzistence (viz výše analyzované rozpory). To potvrzuje i dvojitý styl písma poznámek pod čarou, někde i na jedné stránce (srov. s. 34, 36, 39, 53).

(3) Text je stylisticky neupravený, místy nespisovný („Když se budeme zabývat pouze touto diskusí samotnou a tasit se s argumenty pro nebo proti...“ (s. 30); „...výklad není možný paušalizovat pro každou zemi stejně.“ (s. 44); „A mají tyto pojmy opravdu co mluvit do tématu adopce...“ (s. 51); „Jsmo v rámci tolerování zmíněných skupin daleko přístupnější, tak o co jiné jsou tyto páry lidí?“ (s. 61). Velmi neobratné věty se objevují výjimečně („Potom tedy člověk, kterému se povede dosáhnout tohoto svého nejvyššího cíle, se povede být šťastným, tím, kdo naplní svoje vnitřní a vnější možnosti.“ (s. 53). V textu se nicméně opakovaně vyskytuje chybné použití řadových číslovek s tečkou („... údaje v těchto 30. zemích nebyly shromažďovány...“ (s. 33); „V této Úmluvě o právech dítěte je dítětem osoba mladší 18. let.“ (s. 37); „Kontrolu zajišťuje 18. členný kontrolní Výbor.“ (s. 39)). Hrubé gramatické chyby se objevují ojediněle (např. „...jakékoli zásahy státu... by měli být minimální.“ (s. 64); „Mnoho lidí se při jakýchkoliv sporech odvolává těchto dvou termínů, jsou společností přijatá.“ (s. 69)).

Tato práce je předložena jako diplomová práce na teologické fakultě. Proto je škoda, že téměř nezohledňuje relevantní teologické, křesťanské argumenty. Autorka v úvodu, v definici prvního cíle, slibuje čtenáři „zhodnocení a rozbor argumentů z vybrané odborné literatury“ (s. 7). Mám za to, že závažnost tématu a fakt autorčina studia na teologické fakultě vyžadovaly etickou analýzu a vyhodnocení i z pohledu křesťanské, potažmo katolické teologie – nezávisle na tom, zda se autorka s tímto pohledem ztotožňuje či nikoli. V předložené diplomové práci se v této souvislosti vyskytují pouze dvě letmé zmínky (celkem jen na šesti řádcích (s. 10, 51)).

Vzhledem k uvedeným obsahovým, formálním a jazykovým nedostatkům celkově hodnotím předloženou diplomovou práci klasifikačním stupněm „dobře“.

15. 5. 2018
PhDr. Vojtěch Šimek, Th.D.